

просвітницька робота повинна проводитися в усіх сферах суспільства, зокрема в освіті, ЗМІ та органах місцевого самоврядування.

Отже, незаперечний негативний вплив насильства на розвиток суспільства потребує комплексного та системного добору заходів його протидії. Тільки у такому випадку можна сподіватися на успішне вирішення цієї складної проблеми. Водночас успіх у протидії насильству вимагає взаємодії різних представників суспільства, починаючи від працівників освіти та закінчуючи посадових осіб правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Запобігання та протидія насильству. Методичні рекомендації: Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 №1/11-5480. 86 с.

2. Комісаренко Є. Невидимий фронт: як війна вплинула на домашнє насильство // Рубрика: веб-сайт. URL: <https://rubryka.com/blog/how-war-affected-domestic-violence/> (дата звернення: 17.11.2023).

3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення: 17.11.2023).

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 17.11.2023).

Вікторія ПАНАСЮК,

ад'юнкт 2-го курсу

Національної академії внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0002-9546-8225>

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри криміналістики та судової медицини

Національної академії внутрішніх справ,

Юлія КОМАРИНСЬКА

ОЗНАКИ ВРАЗЛИВОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ, ЯК ПОТЕРПІЛИХ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Насильство залишається однією з розповсюджених форм порушення прав людини. Його причини пов'язані з економічною ситуацією в країні, суспільними нормами та ставленням до насильства.

Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте, найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту та залежних членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, осіб з обмеженими фізичними чи психічними можливостями [1, с. 4].

Люди похилого віку, пенсіонери, інваліди, самотні літні люди залишаються найменш захищеною верствою населення, що обумовлює необхідність виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню цього протиправного діяння, а також вжиття відповідних заходів реагування щодо захисту прав особи, яка постраждала від домашнього насильства. Разом з тим, аналіз випадків домашнього насильства щодо осіб похилого віку є проблематичним, у зв'язку з тим, що не існує об'єктивної та достовірної інформації про масштаби цього соціального явища, оскільки в більшості випадків воно залишається латентним [2].

В Україні існує багато наукових досліджень різних часів, що присвячені питанням протидії та розслідуванню кримінальних правопорушень, що мають насильницький характер. Серед них В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. А. Журавель, С. М. Зав'ялов, Ю. Б. Комаринська, В. О. Коновалова, А. В. Мировська, В. В. Пяковський, С. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько та ін. Однак з кожним днем виникають нові способи вчинення кримінально-протиправних дій, змінюється криміногенна ситуація, що тягне за собою необхідність змін законодавчого врегулювання у питаннях протидії таким проявам, виокремлення соціально вразливих груп осіб, визначення алгоритмів їх захисту та надання не лише соціальної, а й правової допомоги.

За законодавством України громадянами похилого віку визнаються особи, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а також особи, яким до досягнення зазначеного пенсійного віку залишилося не більш як півтора року [3].

Торкаючись проблеми протидії насильству стосовно людей похилого віку, слід вказати про те, що громадяни похилого віку користуються всіма соціально-економічними і особистими правами і свободами, закріпленими Конституцією України, іншими законодавчими актами. Дискримінація громадян похилого віку в галузі праці, охорони здоров'я, соціального забезпечення, користування житлом та в інших сферах забороняється, а посадові особи, які порушують ці гарантії, притягаються до відповідальності згідно з чинним законодавством (ст. 2 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні») [4].

Окремо слід наголосити на тому, що передумовою насильства щодо людей похилого віку є критична залежність, соціальна вразливість, обумовлені когнітивними та фізичними вадами, які згодом у них розвиваються, соціальна ізоляція, надмірна довірливість, правова необізнаність та багато іншого.

У похилому віці відбуваються зміни в механізмах розвитку особистості, які, зокрема, є важливими чинниками її морально-духовного життя. Різні дослідження встановлюють, що фізичне та соціальне середовище, у якому живуть люди, має важливий вплив на їх психічне здоров'я.

Тому, дуже важливим є питання щодо створення в Україні не однієї системи спеціалізованих інституцій із захисту осіб похилого віку в межах загальної протидії насильству. З 2022 року в Україні існують кризові центри для осіб, які постраждали від насильства. Це заклади соціального захисту, що надають тимчасовий притулок та соціальні послуги особам похилого віку, які постраждали від насильства. Це є дуже важливою складовою, адже однією з суттєвих причин віктимності літніх людей може бути їх відчуття розпачі, незахищеності, самотності, яке викликає стрес і провокує психологічні розлади, серед них і депресію [5, с. 227].

Отже, люди похилого віку є окремою категорією осіб, яка потребує особливих заходів їх правового захисту. Правові потреби людей похилого віку різняться залежно від місця проживання, економічної ситуації, стану здоров'я, расової, етнічної та культурної приналежності та сімейних стосунків. Інші фактори, такі як сильна підтримка сім'ї чи громади, безпечне проживання, стабільний дохід та міцне здоров'я можуть зменшити ризик виникнення правових проблем.

Серед найважливіших проблем людей похилого віку, що дозволяють віднести їх до категорії вразливих потерпілих можна виділити наступні:

1. Особи, які підпадають під показники пенсійного віку в Україні це від 60 до 75 років. В нашій країні, як і в багатьох інших розвинених країн, в останні десятиріччя значно зросла частка людей похилого віку. До старшого покоління сьогодні належить кожний п'ятий. Відповідно і зростає кількість випадків вчинення проти них протиправних діянь, в тому числі кримінального характеру.

2. Жорстоке поводження з людьми пенсійного віку це є глобальною проблемою, що потребує посиленої уваги від держави. Тому необхідне створення термінологічної бази відповідно до змін у законодавстві з питань протидії домашньому насильству відносно осіб похилого віку.

3. Низький рівень соціальної та економічної активності осіб похилого віку, що призводить до усамітненості останніх. Цим становищем користуються переважно особи, які поєднанні із особами похилого віку родинними зв'язками, так як вони достеменно обізнані про фізіологічні та психологічні особливості, рівень матеріального достатку, режим і спосіб життя, коло спілкування та інші соціальні зв'язки. Дискримінаційні вияви та кримінально-протиправні посягання можуть відбуватися також і з боку сторонніх, які є опікунами такої категорії осіб, співмешканцями їх дітей.

Зазначенні характеристики вразливості дозволяють визначити осіб похилого віку як окрему категорію потерпілих. Розуміння зазначених особливостей дозволяє слідчому ще на початку досудового розслідування, з моменту звернення такого потерпілого, обрати тактику спілкування із ним, спланувати та обрати тактику проведення як окремих процесуальних дій так і досудового розслідування в цілому.

Список використаних джерел:

1. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Бондаровська В.М., Бордіян Я.І., Булах Л.В., Журавель Т.В. та ін. / За заг. ред. Бондаровська В.М., Журавель Т.В., Пилипас Ю.В. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «КАЛІТА». 2014. 282 с.

2. Володіна О.О., Малиновська Т. М. Профілактика вчинення домашнього насильства до осіб похилого віку: Київ, 2021. 324 с.

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

4. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 № 3721-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>

5. Мірошниченко І. Запобігання злочинам стосовно літніх людей у сім'ї. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2013. № 3. с. 223-229